

role of pedagogical internship within the process of vocational training of teachers]. *Youth and market*. No. 1 (209), pp. 45–49. [in Ukrainian].

6. Kostyukevych, V. (2014). “Teoriia i metodyka sportyvnoi pidhotovky” (na prykladi komandnykh ihrovnykh vydiv sportu) [Theory and methods of sports training (based on team sports): textbook]. Vinnytsya, 432 p. [in Ukrainian].

7. Kravets, R. (2023). Profesiina maisternist vykladacha inozemnoi movy yak zaporuka vsebichnoho rozvytku osobystosti здобувача вищої освіти [Professional mastery of foreign language teachers as a guarantee of all-round development of students’ personality]. *Youth and market*. No. 2 (210), pp. 13–19. [in Ukrainian].

8. Lashchivska, Ya. (2019). Professional excellence as the basic component of pedagogical culture [Profesiina maisternist yak osnovnyi komponent pedahohichnoi kultury]. *Educational space of Ukraine*. No. 16, pp. 97–102. [in Ukrainian].

9. Nychkalo, N. (2014). Rozvytok profesiinoi osvity v umovakh hlobalizatsii nykh ta intehratsiinykh protsesiv [Development of professional education under conditions of globalization and integration processes: monograph]. Kyiv. [in Ukrainian].

10. Hirschi, A., & Valero, D. (2015). Career adaptability profiles and their relationship to adaptivity and adapting. *Journal of Vocational Behavior*. Vol. 88, pp. 220–229. DOI: 10.1016/j.jvb.2015.03.010 [in English].

Стаття надійшла до редакції 11.04.2023

УДК 378.147.88:004.031.4(4/8)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.278062>

Тетяна Шарова, доктор філологічних наук, професор
кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
Аліна Землянська, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

ОСОБЛИВОСТІ НЕФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗАСОБАМИ МООС У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена особливостям неформального навчання засобами МООС у закладах вищої освіти. Акцентовано увагу на тому, що здобувачі освіти та науково-педагогічні працівники мають можливість безкоштовно використовувати онлайн-ресурси на закордонних платформах Udemy, Coursera, Edx, Alison. З’ясовано, що кожен ЗВО має можливість у корпоративному доступі електронної пошти зареєструвати здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників для подальшої роботи на онлайн-ресурсах. Наголошено, що системна робота на онлайн-платформах з метою проходження онлайн-курсів, дозволить українським користувачам використовувати платні ресурси на безоплатній основі, що є запорукою успішного навчання в дистанційному форматі.

Ключові слова: неформальне навчання; МООС; онлайн-курси; заклад вищої освіти; безкоштовне навчання.

Літ. 12.

Tetiana Sharova, Doctor of Sciences (Philology),
Professor of the Social Sciences and Humanities Department,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
Alina Zemlianska, Ph.D. (Philology),
Associate Professor of the Social Sciences and Humanities Department,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University

THE PECULIARITIES OF NON-FORMAL LEARNING THROUGH MOOC MEANS IN THE INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

The article is devoted to the peculiarities of non-formal education by means of MOOC in the institutions of higher education. Attention is focused on the fact that students and scientific and pedagogical workers have the opportunity to use online resources on foreign platforms Udemy, Coursera, Edx, Alison for free. It was found that each institution of higher education has the opportunity to register students and scientific and pedagogical workers in the corporate e-mail access for further work on online resources.

It was emphasized that the unique content with lectures, video materials, and test tasks allows you to get up-to-date information on professional development issues, as users have the opportunity to master new competencies, to immerse themselves in aspects of the professional growth of each user. It is indicated that the most interesting and relevant among users is the Coursera platform, which presents a significant number of online courses for improving qualifications and mastering new competencies. For institutions of higher education, a selection of courses with free access is another, based on the support of Ukraine during the state of war.

The article reports that all users who take courses on the Coursera online resource can view their own achievements under the headings: online courses that are in progress or those that have been completed. Such filtering makes it possible to obtain

information about which user's courses are in progress and which have already been completed. It is indicated that access to the Coursera online platform, for the purpose of further courses on a free basis, is possible after authorization and registration in the corporate mail of the institution of higher education.

Attention is focused on the fact that in the conditions of the state of war in Ukraine, the possibility of non-formal education motivates students to study, since there is no attachment to a specific teacher or a certain schedule of calls to classes. It is emphasized that systematic work on the online platforms for the purpose of taking online courses will allow Ukrainian users to use paid resources free of charge, which is the key to successful distance learning.

Keywords: non-formal education; MOOC; online courses; institution of higher education; free education.

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти в умовах воєнного стану здебільшого відбувається у змішаному та дистанційному форматах. Розуміємо, що більша частина навчального матеріалу вивчається здобувачами освіти самостійно, тому під керівництвом викладача здійснюються консультації та надається необхідний матеріал для набуття нових компетентностей за профілем або напрямом. Однак додатково здобувачі вищої освіти мають можливість вивчати свій фах за допомогою долучення до різноманітних онлайн-курсів, що суттєво поліпшить їхню професійну діяльність та зробить їх конкурентоспроможними на ринку праці.

Останнім часом питання неформальної освіти та використання відкритих масових онлайн-курсів є на часі. Заклади вищої освіти отримали доступи до безкоштовних міжнародних ресурсів, де міститься база онлайн-курсів, що дозволить у дистанційному форматі підвищувати власну кваліфікацію та опанувати нові знання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання використання ІКТ в освіті, а також вивчення особливостей онлайн-платформ, онлайн-ресурсів та онлайн-курсів, що розміщені в них, займаються вчені не лише в Україні, а й за кордоном. На сьогодні нам відомі праці В. Лапінського, В. Бикова, О. Співаковського, О. Спіріна, О. Самойленка, Д. Глонса, Д. Стівена та інших. Дослідження аспектів використання масових онлайн-курсів подано у студіях Г. Шалацької, О. Конотоп, О. Семеніхіної, О. Кучай, А. Кузьмінського, С. Шарова та ін. Важливо акцентувати увагу на тому, що використання онлайн-курсів можливе в різних напрямках, зокрема в технічному та гуманітарному.

Зазначимо, що електронне навчання користується попитом серед різних верств населення, позаяк має такі переваги, як:

- можливість здобути додаткову освіту та підвищити власну кваліфікацію;
- поєднання навчання та роботи;
- велика кількість онлайн-платформ та онлайн-курсів;
- забезпечення безперервного самонавчання;
- індивідуалізація навчальної діяльності та максимальний саморозвиток особистості [1, 3];
- відсутність обмежень територіального, вікового, статевого характеру;
- здебільшого безкоштовність онлайн-курсів;

– майже безмежні можливості різноманітних онлайн-сервісів [5, 87].

С. Шаров акцентує увагу на тому, що інформаційне суспільство в сучасному світі досить стрімко розвивається, збільшуючи при цьому потоки інформації, що дає змогу учасникам освітнього процесу оволодівати різними методами та формами під час навчання [9, 195]. На думку Л. Гриневич, масові онлайн-курси є важливою додатковою опцією для навчання сучасних дітей [3], адже це допомагає їм краще готуватися до освітнього процесу і бути обізнаними не лише в професійній, а і в інших сферах.

Як акцентує у науковому дослідженні Т. Махinya, “приємним бонусом при проходженні окремих онлайн-курсів стане перезарахування годин сертифікату про успішне завершення навчання на підвищення кваліфікації” [4]. Тому на цьому етапі важливим є розуміння вагомості означеного питання, з боку як викладача, так і здобувача вищої освіти. А І. Бачуровська, досліджуючи питання використання МООК, наголошує, що поява масових відкритих дистанційних курсів базується на реалізації сучасних освітніх принципів відкритості освіти, рівності учасників навчального процесу, інтернаціоналізації освітніх систем і глобалізації освітнього простору [2, 33].

Альтернативною формою підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти вважає проходження онлайн-курсів Л. Панченко [6, 19]. Т. Терлецька вказує на переваги та основні недоліки застосування онлайн-курсів для забезпечення дистанційної складової освітнього процесу [8, 136]. Також більшість дослідників стверджують, що масові відкриті онлайн-курси мають суттєві переваги, оскільки вони не залежать від соціального статусу та місця проживання користувача, дають можливість оволодівати різноманітними курсами, не прив'язуючись до конкретної спеціалізації, часто на безоплатній основі [10, 151]. Використання онлайн-курсів у освітньому процесі вищої школи може стати певним мотиватором для здобувачів освіти, що не лише підвищить успішність, а й допоможе зрости у професійній діяльності [11, 137]. Саме тому означене питання є актуальним та створює умови для розширення можливостей здобувачів вищої освіти під час дистанційного навчання в умовах воєнного та поствоєнного стану в Україні.

Метою статті є огляд особливостей неформального навчання засобами МООС у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Здобувачі вищої освіти та науково-педагогічні працівники мають можливість використовувати онлайн-ресурси на закордонних платформах Udemy, Coursera, Edx, Alison тощо. Однак на сьогодні більшість онлайн-платформ є платною, а для здобувачів освіти такий аспект – неприйнятний. Тому Міністерство освіти і науки України ініціювало партнерську діяльність із розробниками платформ міжнародного рівня. Було прийнято колегіальне рішення з приводу доєднання здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників до міжнародних платформ з урахуванням корпоративних електронних адрес. Для таких користувачів доступ до електронних платформ для подальшого проходження онлайн-курсів можливий на безоплатній основі.

На закордонних платформах Udemy, Coursera, Edx користувачі мають можливість безкоштовно використовувати лише ті онлайн-курси, які є доступними українським користувачам. Їх суттєвими перевагами є прагнення до створення якісного освітнього контенту з різних галузей людської діяльності. Всі платформи працюють з провідними закладами вищої освіти, державними та комерційними установами з метою створення онлайн-курсів, що відповідають їх спеціалізації і де вони займають пріоритетні позиції [5, 90]. Унікальний контент із лекціями, відеоматеріалами, тестовими завданнями дає змогу отримати сучасну інформацію з питань підвищення кваліфікації, оскільки користувачі можуть опанувати нові компетентності, зануритись в аспекти професійного зростання та поліпшення власного іміджу як сучасного та компетентного здобувача освіти.

Найбільш цікавою й актуальною серед користувачів є платформа Coursera, де представлено значну кількість онлайн-курсів для підвищення кваліфікації та оволодіння новими компетентностями. Для закладів вищої освіти – вибірка курсів на представленій платформі з безкоштовним доступом до них, інша, ґрунтується на підтримці України за воєнного стану. Здебільшого такі умови від розробників онлайн-ресурсів надані для ЗВО.

Кожен заклад вищої освіти має можливість у корпоративному доступі з електронної пошти зареєструвати здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників. Такі доступи дозволять користувачам бачити в особистому кабінеті всі онлайн-курси, що можуть бути використані ними під час навчання на безоплатній основі. На платформі Coursera в безкоштовному доступі користувачі закладів вищої освіти можуть обрати напрям навчання (із 11 представлених). Тому, відповідно до структури онлайн-ресурсу Coursera, маємо такі тематичні напрями: наука про дані, бізнес, комп'ютерні науки, інформаційні технології, вивчення мов, здоров'я, особистий розвиток, природничі та технічні науки, соціальні науки, гуманітарні науки та мистецтво, математика та ло-

гіка. Розуміємо, що одночасно користувач на платформі має можливість зареєструватись на курси, які доступні для індивідуального проходження в розрізі представлених тематичних напрямів, або як здобувач вищої освіти. Для того, аби орієнтуватись у цьому аспекті, на онлайн-ресурсі Coursera треба переходити за вкладками: індивідуальний, бізнес, університет.

На засіданні 02 березня 2023 р. “Цифрова трансформація закладів вищої освіти України” генеральний директор директорату цифрової трансформації МОН України Дмитро Завгородній наголосив, що розробники онлайн-платформи Coursera надають українським користувачам доступ до 7400 курсів, які не потребують оплати (Coursera for Campus). Було зазначено результати реєстрації та навчання на платформі, що є вагомим досягненням усієї освітнянської спільноти: більше ніж 400 закладів вищої освіти, майже 40000 здобувачів освіти здійснили реєстрацію, майже 100000 курсів розпочато з різної тематики, майже 65000 курсів пройдено повністю та більше 10 000 користувачів пройшли більше двох курсів. Зрозуміло, що активні учасники освітнього процесу, які прагнуть вчитися, обирають для курси не лише за власним профілем, а й із цікавості, для власного зростання. Аналогічно було представлено використання в освітньому процесі закладами вищої освіти онлайн-ресурсів Udemy, Edx та ін.

Усі користувачі, які проходять курси на онлайн-ресурсі Coursera, можуть переглянути власні досягнення за рубриками: онлайн-курси, які є в процесі проходження, або ті, що вже пройдені. Така фільтрація допомагає чітко отримати інформацію про те, проходження яких саме курсів користувачем триває, а які вже пройдені. Недоліком такого навчання можна вважати те, що користувачеві не надається документ на підтвердження завершення курсів. Прогрес пройдених курсів можна переглянути лише в особистому електронному кабінеті. Тому здебільшого таке навчання орієнтоване не на отримання сертифікату, а на здобуття нових знань.

Доцільно виокремити основні переваги навчання на платформі Coursera з можливістю доступу до онлайн-курсів у безкоштовному форматі:

- відсутність плати за навчання;
 - можливість вибору курсів за власним уподобанням;
 - можливість перегляду курсів, які є завершеними;
 - моніторинг курсів, що є в процесі вивчення;
 - зручний та доступний інтерфейс платформи.
- Орієнтуючись на такі переваги, маємо потребу у визначенні певних недоліків платформи, що суттєво ускладнює процес вивчення освітніх компонентів:
- англомовний інтерфейс;
 - неможливість отримання сертифікату;
 - вхід на платформу лише з акаунту корпоративної пошти;

– потреба переходу в потрібну ідентифікацію особи (індивідуальна, бізнес, університет, організації).

Маємо на меті не висвітлити переваги й недоліки онлайн-ресурсу Coursera, а розкрити функціональні можливості платформи під час освітнього процесу задля підвищення власної професійної кваліфікації. Розуміємо, що змушувати здобувача освіти проходити онлайн-курси на будь-якій платформі немає сенсу. Бажання навчатись повинно бути у нього самого, адже це він є суб'єктом отримання знань та, відповідно, плануватиме надалі працевлаштовуватись за фахом. Проходження певних курсів у режимі онлайн на представлених платформах суттєво розширить можливості того, хто навчається.

Переглядаючи будь-який курс на платформі Coursera, користувачі отримують візуальну інформацію, що містить такі дані: терміни, форма навчання, рівень навчання, тривалість проходження курсу, мова викладання, наявність субтитрів. Більше того, записавшись на курс, можна переглянути інформацію про нього, ознайомитись із викладачами, детально вивчити його програму, довідатись про відгуки та рецензії на нього, а також ознайомитись із частими запитаннями, що надходять від користувачів. Люди, які не мають досвіду роботи на онлайн-платформах, мають можливість, переглянувши курс, ознайомитись із параметрами реєстрації на курсі. Таким чином, робота на онлайн-платформі Coursera дає змогу українським користувачам, що навчаються чи викладають у закладах вищої освіти, бачити детальну інформацію у власному електронному кабінеті. Цей функціонал інформує їх про терміни та змістове наповнення онлайн-курсу, що слугує суттєвому заощадженню часу на пошук потрібної інформації.

Важливо пам'ятати, що вхід до онлайн-платформи Coursera, з метою подальшого проходження курсів на безоплатній основі, можливий за умови авторизації та реєстрації в корпоративній пошті ЗВО. Як правило, в університетах цю функцію координує адміністратор, який надає доступ до подібних ресурсів та може проконтролювати кількість зареєстрованих користувачів від закладу вищої освіти, кількість пройдених курсів здобувачами освіти або викладачами та кількість тих, що обрані для проходження. У подальшому пройдені курси на онлайн-платформі Coursera можуть бути зараховані як окрема тема, модуль навчальної дисципліни, що говорить про зарахування неформальної освіти під час навчання у закладах вищої освіти. Б. Шуневич та Н. Рак наголошують, що використання масових відкритих онлайн-курсів у освітньому процесі здобувачами вищої освіти допоможе їм легше перейти від традиційної системи освіти до дистанційної [12, 275]. Зрозуміло, що викладач та студент під час опанування онлайн-ресурсів можуть узгоджувати окремі

аспекти онлайн-курсів, відповідно до специфіки обраного навчального курсу, що уможливить визначитись із переліком потрібних онлайн-курсів для подальшого їх проходження [7, 215].

У закладах вищої освіти України на офіційних сайтах виокремлено рубрику “Неформальна освіта”, де можемо побачити методичні вказівки для успішного використання онлайн-ресурсів, що дозволяють безкоштовно отримувати якісні знання. Наявність переваг такого навчання мотивує здобувачів вищої освіти вчитися та оволодівати різними компетентностями, у тому числі за фахом.

Висновки. Підтримка України міжнародними компаніями говорить про відкритість до нашої країни, значну допомогу учасникам навчання в освітньому напрямі. Науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти активно долучаються до підвищення кваліфікації шляхом проходження онлайн-курсів, опановуючи тим самим європейський досвід та отримуючи нові знання. Головним завданням закладів вищої освіти є доєднання більшої кількості користувачів до різноманітних платформ, де можна черпати інформацію для професійного зростання. В умовах воєнного стану в Україні можливість неформального навчання мотивує здобувачів освіти вчитися, оскільки відсутня прив'язка до конкретного викладача чи певного розкладу дзвінків на заняття. Системна робота на онлайн-платформах з метою проходження онлайн-курсів дасть змогу українським користувачам використовувати платні ресурси на безоплатній основі, що є запорукою успішного навчання у дистанційному форматі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адамова І., Головачук Т. Дистанційне навчання: сучасний погляд на переваги та проблеми. *Витоки педагогічної майстерності*. 2012. № 10. С. 3–6.
2. Бацуровська І.В. Масові відкриті дистанційні курси: інноваційна тенденція в освіті. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 31–34.
3. Масові онлайн курси дають більше можливостей для якісної освіти дітей з сільських шкіл та невідконтрольних територій. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/1-be-smart-presentation>
4. Махія Т. Інтеграція масових відкритих онлайн курсів у процес підготовки менеджерів освіти в умовах магістратури. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. 2020. № 10 (19). С. 4–28.
5. Осецький В.Л., Татомір І.Л. Роль масових відкритих онлайн-курсів у сучасному освітньому ландшафті. *Економіка України*. 2017. № 12. С. 86–98.
6. Панченко Л.Ф. Масовий відкритий онлайн-курс як альтернативна форма підвищення кваліфікації викладача вищої школи. *Освіта та педагогічна наука*. 2013. № 1. С. 19–28.
7. Скиданенко А.С., Шарова Т.М. Змішане навчання: використання онлайн-платформи Edera для вивчення української мови і літератури. *Українська література в загальноєвропейському контексті*. 2019. № 3. С. 215–219.

8. Терлецька Т. Аналіз використання масових відкритих онлайн курсів в освітньому процесі університету на прикладі спеціальності “Дошкільна освіта”. *Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє Е-середовище сучасного університету”*. 2020. № 8. С. 136–146.

9. Шаров С.В. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63). С. 194–199.

10. Шаров С.В., Шарова Т.М. Аналіз онлайн курсів з програмування. *Актуальные научные исследования в современном мире*. 2018. № 8 (40). С. 150–155.

11. Шарова Т.М., Шаров С.В. Масові відкриті онлайн курси як можливість підвищення конкурентоспроможності фахівця. *Молодий вчений*. 2018. Т. 9. № 61.1. С. 137–140.

12. Шуневич Б., Рак Н. Перспективи використання масових відкритих онлайн-курсів у закладах вищої освіти України. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2019. № 34. С. 271–278.

REFERENCES

1. Adamova, I. & Holovachuk, T. (2012). Dystantsiine navchannia: suchasnyi pohliad na perevahy ta problemy [Distance learning: A contemporary perspective on benefits and challenges]. *Origins of pedagogical skills*. No. 10. pp. 3–6. [in Ukrainian].

2. Batsurovska, I.V. (2015). Masovi vidkryti dystantsiini kursy: innovatsiina tendentsiia v osviti [Mass open distance courses: an innovative trend in education]. *Scientific Bulletin of Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi. Series: Pedagogical sciences*. No. 1. pp. 31–34. [in Ukrainian].

3. Masovi onlain kursy daiut bilshe mozhlyvostei dlia yakisnoi osvity ditei z silskykh shkil ta nepidkontrolnykh terytorii [Mass online courses provide more opportunities for quality education of children from rural schools and uncontrolled territories]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/1-be-smart-presentation> [in Ukrainian].

4. Makhynia, T. (2020). Intehratsiia masovykh vidkrytykh onlain kursiv u protses pidgotovky menedzheriv osvity v umovakh mahistratury [Integration of mass open online courses in the process of training managers of education in the conditions of a master's degree]. *Adaptive Management: Theory and Practice. Series Pedagogics*. No. 10 (19). pp. 4–28. [in Ukrainian].

5. Osetskyi, V.L. & Tatomyr, IL. (2017). Rol masovykh vidkrytykh onlain-kursiv u suchasnomu osvitnomu landshafti

[The role of massive open online courses in the modern educational landscape]. *Ukraine economy*. No. 12. pp. 86–98. [in Ukrainian].

6. Panchenko, L.F. (2013). Masovyi vidkryty onlain-kursy yak alternatyvna forma pidvyshchennia kvalifikatsii vykladacha vyshchoi shkoly [Massive open online course as an alternative form of professional development of the teacher of the high school]. *Education and pedagogical science*. No. 1. pp. 19–28. [in Ukrainian].

7. Skydanenko, A.S. & Sharova, T.M. (2019). Zmishane navchannia: vykorystannia onlain-platfomy Edera dlia vyvchennia ukraïnskoi movy i literatury [Blended learning: using the Edera online platform to study Ukrainian language and literature]. *Ukrainian literature in the pan-European context*. No. 3. pp. 215–219. [in Ukrainian].

8. Terletska, T. (2020). Analiz vykorystannia masovykh vidkrytykh kursiv v osvitnomu protsesi universytetu na prykladi spetsialnosti “Doshkilna osvita” [Analysis of the use of mass open online courses in the educational process of the university on the example of the specialty “Preschool Education”]. *Electronic scientific publication “Open Educational E-Environment of a Modern University”*. No. (8). pp. 136–146. [in Ukrainian].

9. Sharov, S.V. (2018). Kompetentnisnyi pidkhid: perevahy, struktura ta osoblyvosti [Competency approach: advantages, structure and features]. *Scientific Bulletin of Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi. Pedagogical sciences*. No. 4 (63). pp. 194–199. [in Ukrainian].

10. Sharov, S.V. & Sharova, T.M. (2018). Analiz onlain kursiv z prohramuvannia [Analysis of online programming courses]. *Actual scientific research in the modern world*. No. 8 (40). pp. 150–155. [in Ukrainian].

11. Sharova, T.M. & Sharov, S.V. (2018). Masovi vidkryti onlain kursy yak mozhlyvist pidvyshchennia konkurentospromozhnosti fakhivtsia [Mass open online courses as an opportunity to increase the competitiveness of a specialist]. *A young scientist*. Vol. 9. No. 61.1. pp. 137–140. [in Ukrainian].

12. Shunevych, B. & Rak, N. (2019). Perspektyvy vykorystannia masovykh vidkrytykh onlain-kursiv u zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [Prospects for the use of mass open online courses in higher education institutions of Ukraine]. *Bulletin of Lviv University. Pedagogical series*. No. 34. pp. 271–278. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.04.2023

“Нехай наші очі бачать в людях найкраще, серця вибачають найгірше, а душі не втрачають віри”.

Ельчин Сафарлі
сучасний азейбаржанський письменник

“Людина, по справжньому мисляча, черпає зі своїх помилок не менше пізнання, ніж зі своїх успіхів”.

Джон Дьюї
американський філософ і педагог

“Швір мистецтва – це куточок всесвіту, побачений крізь призму певного темпераменту”.

Еміль Золя
французький письменник

